groote schaal. Instrument Gods zijn, en, als het onzen God dan heeft believd, ons als instrument machtig te maken, dan zelfverheffing van 't hart, als wrocht het wat het deed, in eigen kracht, om in die kracht zich tegen den Almachtige in te zetten.

Groot is de macht, die onze eeuw van God ontving, om de natuur te beheerschen, haar krachten te bedwingen en de wereld aan zich te onderwerpen, maar in stede van haar God voor die ontvangen macht te danken en er Hem voor te aanbidden, *misbruikt* onze eeuw die verleende macht, om de Waarheid tegen te staan, te pochen tegen het Heilige, Christus Kerk te benauwen, en voor zichzelf den troon op te richten.

Ook nu weer, eerst een zich diets maken, dat men eigen raad volbrengt en het alles zelf doet; dan tegen het Heilige ingaan; en in het eind zich in euvelen overmoed tegen God zelf stellen, alsof het *de mensch* ware, die nu eerst tot zijn eere kwam, en alsof de dienst en aanbidding van den Heilige slechts vrucht ware geweest van onwetendheid en bijgeloof. Altoos weer het geroep uit Psalm 2: „Laat ons zijn banden verscheuren en zijn touwen van ons werpen." God heeft afgedaan, en de mensch is alleen groot. En zoo gaat Sion onder.

Zoo was het met Assyrië, toen het aan Davids stamboom de bijl moest aanleggen, zoo is het ook nu weer in onze eeuw. Maar ook nu weer komt het geroep: „Die in den hemel woont zal lachen, de Heere zal ze bespotten."

Niet de mensch, maar onze God regeert. Het is *zijn* raad die volvoerd wordt. *Hij* handelt, en zet zijn Goddelijk werk door. De mensch is en blijft instrument in zijn hand. Instrument, niets meer. De mensch is de bijl, maar een bijl die God hanteert. De mensch is de zaag, maar een zaag die God trekt. Wie weigert dit te erkennen, komt zelf onder het oordeel. En het blijft tot den einde toe: „Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion", en aan dien Koning blijft de eindtriomf.

Maar let er nu op, dat ditzelfde ook omgekeerd doorgaat.

De Almachtige God gebruikt den mensch als instrument, niet alleen om af te breken, maar ook om te bouwen; niet alleen om te vellen, maar ook om te planten; niet alleen om het rijk van satan te niet te doen, maar ook om het Koninkrijk zijns Zoons te voleinden.

En ook daarbij waren de profeten en apostelen, de martelaren en geloofshelden niets dan instrumenten in zijn hand. Groot moge het aantal zijn geweest, en nog zijn, van mannen en vrouwen, die instrumenten van Gods toorn zijn, maar niet minder groot is het getal van hen, die zegen om zich heen hebben gespreid, en wier nagedachtenis in dankbare herinnering blijft bij al wie God lief heeft.

Men zou ze de Heroën van het Godsrijk kunnen noemen.

Doch ook bij hen gaat dezelfde regel door Wat zij ten zegen doen, komt niet uit hen, maar van God. God deed het en doet het door hen, maar zoo, dat Hij altoos de Werker blijft, en zij niet anders mogen willen zijn dan zijn instrument.

En juist daar gaat thans de geest der eeuw tegen in. Zij wil *hero worship*, gelijk, men het met een Engelsch woord noemt; wat zeggen wil, dat men ook in al wat zegen brengt, de hand van God voorbijziet, en zijn hulde offert niet op het altaar van den Heilige, maar op het outer van den grooten mensch.

Dit bederft dan die mannen en vrouwen zelf. Hun nederige zin wordt geprikkeld om in zelfverblinding zich eigen grootheid te gaan inbeelden, zoodat ze het wel niet uitspreken, maar toch bij zich zelf zoo licht denken: Ik heb dit alles gemaakt, mijn hand heeft het voleind, en mij komt de eere toe.

Terecht drong daarom Gods volk er steeds op aan, om aan die hulde voor den mensch zich te ontrekken; wat instrument was, instrument te laten; en alle hulde te doen opgaan in dank en in stille aanbidding voor Hem die ons deze instrumenten, Zijn naam ter eere, besteld had.

En dit kostelijk element mag ook onder ons niet te loor gaan. Wie 't anders wil, verderft den zegen, dien onze God ons toedacht, en ontwricht de kracht van hen, die ons van God als *zijn instrumenten ten goede* waren geschonken.

Zoo komt het altoos weer te staan tusschen het volstrekt en eeuwig bestuur van onzen God, en onzen eigen raad en daad.

Is er sprake van het verleden, dan valt een ieder hier van zelf bij. Dan erkent een iegelijk lovend en dankend, dat het God was die de kinderen der menschen geleid heeft, en wordt bij de mannen die Gods raad volvoerd hebben, niet anders dan aan instrumenten gedacht. De eerste patriarch, de man Mozes, en zoo ook een held als David, en een apostel als Paulus, ze waren allen machtige figuren in het verleden, maar althans onder Gods volk denkt niemand er aan, in hen anders dan de instrumenten die God gebruikt heeft, te eeren.

Ook voor de toekomst is op dit albestuur van den Heere onzen God ons vast en eenig betrouwen. Een vader die sterft en zijn kinderen achterlaat, beveelt ze in Gods genade. Immers God alleen kan in de toekomst over hen waken.

De heilige kunst is nu alleen, om dit ook op ons eigen leven *in het heden* toe te passen; om dit albestuur van onzen God ook bij het volvoeren van onze roeping vandaag en morgen, niet slechts te belijden, maar te gevoelen, er ons naar in te richten en zelf niet anders dan instrument te willen zijn.

Bij nood en dood voelen we dit wel. Als we zelf geen uitweg zien, is het hart willig om te leunen en te steunen op den Gids, die ons op het pad des leevens leiden zal.

Maar dit is hier de vraag niet. De vraag is, of ge, als alles wel gaat, en ge uw talenten op woeker zet, en volijverig aan uw taak doende zijt, en aan de zaak van Gods Koninkrijk u toewijdt, of ge dan voelt: God werkt in en door mij, — dan wel of ge dan zelf 't meent te doen en naar eere voor uw doen dorst.

Beeldt ge u in: „Ik zal het doen, en als het voleind is, zal ik 't op het altaar van mijn God als een offer nederleggen", öf voelt ge elken dag, en elk oogenblik, dat uw God de Werker is, en dat gij niet anders zijt dan een instrument, dat Hij zelf schiep, zelf pasklaar maakte, en dat Hij nu zelf hanteert, om wat Hij beoogt, tot stand te brengen?

Zoo het eerste, dan verstompt de zonde van het eigen ik het instrument dat God zich in u bereid had. Juist als instrument in de hand van uw God wordt ge dan onwillig en onhandelbaar, en ge breekt uw wezenlijke kracht.

Maar zoo het laatste, dan is het nabij uw God te zijn, u levensbehoefte; u naar Hem te voegen en te schikken ziensdrang; dan klemt het instrument zich al vaster in de hand, die het hanteert, dan zaagt de zaag fijn en scherp zooals zij zagen moet, en vindt de ziel haar hoogste verrukking in het niets zelf doen, maar in het in alles *gebruikt* worden door haar God.

Amsterdam, 23 September 1910.

Woensdag 21 September zijn de colleges aan de Vrije Universiteit weder geopend met een keurige toespraak door den prorector Prof. Geesink, die tot thema had *Ons Academisch leven*, dat eerst naar zijn *eigenaardigheid* werd geteekend, terwijl daarna tegen *verbastering* werd gewaarschuwd.

De spreker begon met er op te wijzen, dat de onderscheidingen in het leven vaak moeilijk zijn te maken. Hij toonde dit aan door verschillende voorbeelden uit het practische leven en uit de wetenschap. Zelfs de onderscheiding in *soorten* is door de school van Darwin principieel prijsgegeven. En hoezeer de Christelijke Kerk op grond van het Scheppingsverhaal de *soort*-onderscheiding handhaaft tusschen plant, dier en mensch, toch had Prof. Spruyt volkomen gelijk met te zeggen, dat 't begrip soort moeilijk is te bepalen, en ook wij staan voor wezens, als baccillen, infusoriën enz., waarvan 't bijna onmogelijk is te zeggen, of ze planten of dieren zijn. Dit ligt daaraan, dat onze onderscheidingen vaak kunstmatig zijn, te veel aan het uitwendige ontleend. Het essentieele der onderscheiding ligt in der dingen wezen en grond, gelijk de spreker daarna met verschillende voorbeelden aantoonde. Zoo discerneert het menschelijk leven zich innerlijk naar zijne verhouding tot den God van het Woord, en het Woord van God. De treffendste uitdrukking daarvan vond de spreker in Psalm 73:27, 28 en I Sam. 25:29. Bij Asaf de tegenstelling tusschen degenen, die *verre van God* staan en degenen die zeggen: het is mij goed *nabij God* te zijn. En in het schoone woord van Abigail tot David, de tegenstelling „tusschen de ziel van Gods kind, die ingebonden is in het bundelken der levenden bij God den Heere" en „de ziel des vijands, die Hij zal wegslingeren uit het midden van de holligheid des slingers." Aan de eene zijde degenen, wier levensrichting naar God toe is, die in Hem al hun goed vinden, die wandelen naar Zijn Woord, en aan de andere zijde degenen, die zich van God afkeeren, naar Zijn Woord niet willen luisteren en daarom door God worden „weggeslingerd", d. w. z. losgelaten om te wandelen in hun eigen weg, die al verder afvoert van God.

Het is deze onderscheiding, die de heele historie beheerscht, bij Israel en de volkeren, en die doorgaat door heel het terrein des levens in gezin, maatschappij, staat en kerk. In de geschiedenis der laatste eeuwen zien we, hoe de afval steeds verder voortschrijdt; het begon met het humanisme, daarna volgde het breken met de Schrift, toen werd het theïsme met deïsme, het deïsme met pantheïsme, het pantheïsme met atheïsme verwisseld. Een steeds verder afdalende lijn, die door heel het cultuurleven der menschheid, ook door het leven van ons land en volk is heengegaan; een lijn, die steeds verder afvoerde van den levenden God.

Maar onder en door dit alles werkte Gods eeuwige Raad; niet alleen in de determinatie van de afwijkende lijn, maar ook daarin, dat Hij zich een overblijfsel naar de verkiezing der genade bewaarde, waarvan de grondtoon altoos weer was: *nabij God te zijn*. Zoo deed Hij ook in ons land, door het reveil, door de separatie, door de Gereformeerde actie in de Hervormde Kerk, en de vrucht daarvan is ook geweest de stichting der Vrije Universiteit.

Zoo kwam de spreker tot de eigenaardigheid van ons academisch leven. Tusschen onze Universiteit en de openbare Hoogescholen is overeenkomst en verschil. Overeenkomst daarin, dat beide ten doel hebben: de wetenschap te beoefenen en de jonge mannen te bekwamen voor maatschappelijke betrekkingen. Het verschil ligt in de *wording*, in de genesis onzer Hoogeschool. Want ze is niet kunstmatig *gemaakt*, maar *geworden*. Reeds lang was gevoeld door ons volk, dat tegenover de vrijzinnigheid onzer publieke Universiteiten weer gezocht moest worden naar een Hoogeschool, waar gerekend werd met God en Zijn openbaring, waar het zoeken en streven weer was *nabij God te zijn*. Hij, die deze behoefte uitsprak in het bewuste *woord* en op dat woord de *daad* van de stichting onzer Hoogeschool deed volgen, was Dr. A. Kuyper.

Was zoo de eigenaardigheid van ons academisch leven geteekend, ten slotte wees spreker er op, hoe het plicht was van hoogleeraren en studenten beide om dit eigenaardige leven onzer school voor verbastering en ontaarding te bewaren. Dit moet geschieden op het gebied van het *denken*, doordat we telkens weer terugkeeren tot de beginselen, die God in Zijn Woord ons geopenbaard heeft; waar dat ooit verzuimd wordt, zou de ontaarding onzer Hoogeschool noodwendig volgen. Maar de mensch denkt niet alleen, hij *wil* ook, en dat willen, dat ons denken beheerscht, moet èn bij onze studien en bij onze recreatien aan den wille Gods geconformeerd worden, omdat anders het leven onzer school verbasteren zou. En evenzeer als de mensch denkt en wil, heeft hij ook een *gemoedsleven*, met zijn genegenheden en affecten, zijn haat en liefde; ook daarover hebben we te waken door zelftucht over ons hart, opdat hier geen onzuiverheid binnen sluipe. Zoo vatte Prof. Geesink zijn ernstige vermaning saam in het Apostolisch woord: Laat ons de onwankelbare belijdenis vasthouden en laat ons op elkander acht nemen tot opscherping der liefde en der goede werken; waaraan hij nog toe voegde: ook tot het gebed, het gemeenschapsleven met God, waarin 't nabij God te zijn zijn rijkste uiting vindt.

Na aan 't slot nog in een aangrijpend woord herdacht te hebben het plotseling sterven in de groote vacantie van Jhr. H. M. J. van Lennep, edelman naar geboorte en geest, wiens heengaan uit onzen studentenkring door allen diep betreurd wordt, eindigde Prof. Geesink met Gods zegen in te roepen over den nieuw begonnen cursus.

Het feit, dat enkele leerlingen en oudleerlingen van het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam besloten hadden een min of meer publieke vertooning te geven in den Stadsschouwburg van het bekende stuk van Shakespeare Julius Caesar heeft niet weinig opspraak verwekt.

Van liberale zijde werd dit pogen met zekere warmte toegejuicht. Men zag er het bewijs in, dat het Calvinisme bezig was tegenover het tooneel van front te veranderen. Werd vroeger de comedie als uit den Booze verafschuwd, thans ging men zelfs in Gereformeerde kringen tooneelstukken opvoeren. Zoo werden de oude begroselen overboord geworpen, gelijk de *Middelburgsche Courant* schreef, en zette het scheepke een nieuwen koers in. Voor een deel was dit feit te danken, naar men meende, aan de vermeerderde belangstelling voor de kunst in Calvinistische gezinnen, voor een deel ook aan de poging om „alle terreinen des levens" te veroveren. We hadden thans een Gereformeerde tooneelkunst te wachten, en als de slagboom van het kerkelijke maar wegviel, was men van deze zijde tot hartelijke saamwerking bereid.

En omgekeerd was er droefheid en ergernis in vele Gereformeerde kringen en liet ook de kerkelijke pers het niet aan zeer scherpe critiek ontbreken. Men sprak van Demas, die de wereld gelijkvormig werd; van een breken met de Gereformeerde puriteinsche zede; van een bedenkelijke beginselverzwakking in onze Gereformeerde kringen. En niet alleen het gymnasium, maar ook de Vrije Universiteit, ja de Gereformeerde Kerk te Amsterdam werd in deze zaak betrokken.

Nu ware het zeker beter geweest, teneinde een juist en billijk oordeel in deze zaak te vellen, dat men niet op een los krantenbericht ware afgegaan, maar eerst de feiten onderzocht had.

Men zou dan in de eerste plaats vernomen hebben, dat de personen van wie het bedoelde plan uitging, zeker leerlingen en oud-leerlingen van het Gereformeerd gymnasium zijn, maar dat daaruit geheel ten onrechte is afgeleid, dat het *gereformeerde gymnasiasten* zijn. Zooals men weet, staat ons Gereformeerd gymnasium open voor leerlingen van allerlei gezindheid en wordt zelfs geen roomsche of jood er afgewezen. Nu maakt de uitnemende naam, dien het gymnasium onder leiding van Prof. Woltjer verwierf, dat ook tal van niet-Gereformeerde ouders aan dit gymnasium de voorkeur geven. Vandaar dat het percentage van niet-Gereformeerde leerlingen zeer hoog is, in sommige klassen zelfs dat der Gereformeerden overtreft. Iets wat natuurlijk zeer te waardeeren is, om den goeden invloed, dien op deze jongelui kan worden uitgeoefend, maar ook tot groote voorzichtigheid manen moet, om niet wat enkelen dezer leerlingen doen, op rekening van het gymnasium te stellen. Zijn we nu wel ingelicht, dan is het plan tot opvoering van dit tooneelstuk opgekomen in een vereeniging, die juist voor verreweg het overgroote deel uit deze niet-gereformeerde jongelui bestaat.

En in de tweede plaats spreekt het wel van zelf, dat noch de Rector noch de Curatoren aansprakelijk kunnen gesteld worden voor hetgeen de leerlingen van het gymnasium buiten de schooltijden doen; de verantwoordelijkheid daarvan berust bij de *ouders*. Het is dan ook zeer de vraag, of Curatoren het in hun macht zouden hebben gehad, een dergelijke opvoering te *verbieden*; ze konden alleen aan de ouders melden, dat zij zulk een opvoering *afkeurden* en de bijwoning ervan *ontrieden*, maar verder gaan konden ze niet.

Metterdaad is dit dan ook door Curatoren geschied, want zoodra hun bekend werd, dat deze gymnasiasten, tegen het hun gegeven advies in een publieke tooneelvoorstelling in den Stadsschouwburg wilden geven, hebben Curatoren zich gehaast daarover publiek hun afkeuring uit te spreken. En dat zulk een zedelijke critiek vaak nog meer helpt dan een machtsverbod, is ook hier gebleken. De pers bracht toch toch reeds het bericht, dat de publieke uitvoering *niet zal doorgaan*. De zaak is hiermede dus feitelijk de wereld uit.

Nu de feiten hiermede in juister licht zijn gesteld, zal men erkennen, dat noch van frontverandering van het Calvinisme tegenover het tooneel, noch van bedenkelijke beginselverzwakking in Gereformeerde kringen hier kan gesproken worden. De Rector en de Curatoren hebben openlijk het plan afgekeurd, zoodra het hun ter oore kwam. Onze bezwaren tegen het publiek tooneel zijn dus nog even ernstig en beslist als vroeger. En dank zij de critiek, juist van Calvinistische zijde geoefend, gaat de uitvoering niet door.

Alleen zou de vraag kunnen opkomen, of Curatoren juist hebben gehandeld met aan deze gymnasiasten wel toe te staan, dat de opvoering van zulk een historisch drama *in besloten kring* zou mogen geschieden. Is hiermede niet afgeweken van de Gereformeerde zede, die het tooneelspel in elken vorm veroordeelt?

Bij de beantwoording van die vraag mag niet uit het oog worden verloren, dat onze Gereformeerde vaderen steeds scherp onderscheid hebben gemaakt tusschen comedievertooningen in eigenlijken zin door beroepspelers gegeven, en tusschen de zoogenaamde „schoolsche oefeningen", waarbij leerlingen op een Latijnsche school tot oefening in de welsprekendheid een of ander historisch stuk opvoerden. Het eerste werd als *op zich zelf zondig en verkeerd* beslist veroordeeld, maar het tweede achtte men op zichzelf niet ongeoorloofd, ook al was men niet blind voor de gevaren er aan verbonden.

Te Genève werden zulke schoolstukken dan ook meermalen gespeeld door de leerlingen van de Latijnsche School, en gelijk uit de registers van den Raad blijkt, werden deze stukken eerst naar Calvijn ter inzage gezonden, om den inhoud goed te keuren. Dat Calvijn, die zeker niet vóór het publieke comediespel was, en zelfs het opvoeren van een Bijbelsch drama door een der predikanten te Genève vervaardigd, beslist afkeurde, tegen deze „schoolsche oefeningen" bezwaar heeft gemaakt, blijkt niet.

Ook de Gereformeerde Kerken in Frankrijk oordeelden er niet anders over, gelijk blijkt uit Art. 28 Cap. XIV van haar Kerkenorde, welk artikel aldus luidt: „Het zal ook niet geoorloofd zijn aan de geloovigen, comedies, tragedies enz. bij te wonen, aangezien dat van alle tijden onder de Christenen verboden is geweest, dewijl het een bederf der goede zeden meebrengt, inzonderheid wanneer de H. Schrift er in misbruikt wordt; evenwel, wanneer op een gymnasium het nuttig geoordeeld wordt voor de jeugd, om een historisch stuk voor te stellen, zal men dit kunnen toelaten, mits de stof daarvoor niet aan de Heilige Schrift ontleend is, die niet gegeven is om gespeeld, maar om gepredikt te worden, en voorts dit ook zelden geschiede en alleen met advies van de Classis, die het stuk vooraf zal inzien".

Maar ook al werden deze „schoolsche oefeningen", gelijk men ze noemde, niet „als op zich zelven kwaad en zondig" veroordeeld, toch toont reeds dit besluit der Fransche Gereformeerde Kerken, dat men hier groote voorzichtigheid noodig achtte. Ook onze Nederlandsche Synoden, die zich meermalen met deze zaak hebben bezig gehouden, hebben het houden dezer oefeningen daarom eerder af- dan aangeraden Zoo bepaalde de Noord-Hollandsche Synode van Edam, 1586 gehouden, dat het gebruik der *heidensche* en *schriftuurlijke* comedies der Schoolmeesters van een iedere kerk, daar ze zijn of in gebruik mochten komen, zullen geweerd worden, en de Synode van Zuid-Holland in 1634 antwoordde op de vraag of een rector van een triviale school onder voorwendsel van goede oefeningen de kinderen comedie mag leeren spelen, dat ze dit afkeurde, omdat in de comedies *doorgaans Gods naam misbruikt en personen over den hekel gehaald worden*. Uit deze beide besluiten blijkt, dat de afkeuring der Synodes niet zoozeer deze schooloefeningen op zich zelf gold, als wel de *verkeerde* stukken, die er opgevoerd werden.

Ook Voetius, die zeker meer dan iemand tegen de comedie gestreden heeft, verklaart zich in zijn beroemd tractaat de Comoediis, te vinden in zijn Disp. Sel. t IV p. 365, dat het opvoeren van historische drama's, welke de daden van dappere mannen en voorbeelden van heroïsche deugden als gerechtigheid, dapperheid enz. ons voor oogen stellen, wat den inhoud betreft, niet op zich zelf verkeerd of ongeoorloofd is, mits de dramatische wijze van opvoeren maar veranderd worde, d. w. z. dat er geen maskers bij gedragen worden, niet bij gedanst wordt, geen mannen in vrouwenkleederen optreden enz. Op deze wijze hebben sommigen, zegt hij, het drama op de scholen toegelaten als oefening der welsprekendheid.

Dat onze Gereformeerde practicijns in Nederland toch, gelijk men bij Voetius en Wittewrongel zien kan, deze schoolspelen in het algemeen ontrieden, was dan ook niet omdat ze op zich zelf zondig waren, maar deels om den verkeerden inhoud der stukken, die destijds op de scholen werden opgevoerd, deels om het gevaar van verleiding, dat er in school. Wie eenmaal, zoo merkten ze terecht op, door deze schooloefeningen den smaak beet kreeg van het tooneel, liep zoo licht gevaar, later ook naar de publieke comedies te gaan. Het was daarom, gelijk zij het uitdrukten, *veiliger* en *voorzichtiger* deze schooloefeningen achterwege te laten. Wilde men zich oefenen in de welsprekendheid, dan deed men beter met saamsprakken of redevoeringen voor te dragen. Hierdoor werd aan niemand ergernis gegeven en het beoogde doel evengoed bereikt. Een raad, die zeker ook nu nog ernstige behartiging verdient. Al wat er toe zou kunnen leiden, dat onze Christelijke jongelui later tot het tooneelbezoek verlokt werden, dient liefst te worden gemeden.

Maar hoezeer ze hierbij ook tot voorzichtigheid maanden, ze hebben er nooit aan gedacht, deze schoolsche oefeningen met het gewone comediespel op één lijn te stellen. Wel is dit geschied — de historie herhaalt zich steeds — door de openbare voorstanders der comedie, zooals bijv. door Vondel in zijn bekenden strijd met de predikanten over het tooneel, waarbij men zich dan op deze studentenspelen aan Gereformeerde scholen opgevoerd en soms zelfs door Synodeleden van Gereformeerde kerken bijgewoond, beriep, om daaruit af te leiden, dat het tooneelspel toch eigenlijk niet verkeerd was. Maar Petrus Wittewrongel wees dit argument terecht af met de vraag: „Neemt al dat in eenige Scholen of Academiën eenige daden van voortreffelijke Vorsten en hunne deugden tooneelsgewijze door de studenten zijn vertoond geworden en dat de vermaarde professor Blondel met de leden der Synode te Castres in Languedoc dit spel der Latijnsche scholieren heeft kunnen zien en hooren, wat gemeenschap heeft dit met de hedendaagsche comedies en tragedies, die op onze schouwburgen worden gespeeld?" (Christelicke Huijshoudinge ed. van 1661 Bd. II p. 1091).

Deze enkele historische herinneringen mogen dienen om te doen zien, hoe onze Gereformeerde vaderen over deze „schoolsche spelen" hebben gedacht. Natuurlijk zou over de zaak zelve nog veel meer te zeggen zijn, wanneer we principieel op het vraagstuk van het tooneel wilden ingaan, maar dit laten we thans rusten. Ons doel was alleen om de historie te laten spreken. En in het licht van de historie gezien, schijnt het ons niet toe, dat er rechtvaardige aanmerking valt te maken op de handelingen van de Curatoren van het Gereformeerd gymnasium. Dat ze het publiek opvoeren van een tooneelstuk in een publieken schouwburg, al geschiedde dit niet door beroepsspelers maar door gymnasiasten, afkeurden, was volkomen juist; de grens tusschen „schoolsche oefening" en publieke comedie werd daardoor uitgewischt en de publieke opinie nam hieraan terecht ergernis. Maar aan den anderen kant zal het ook begrijpelijk zijn, waarom ze de opvoering in besloten kring van een historisch drama, tegen welks inhoud noch moreele noch religieuze bezwaren bestonden, niet hebben willen verbieden. Zulk een „schoolsche oefening" toch heeft met de eigenlijke comedie niets te maken en is door onze Gereformeerde Kerken nooit als op zich zelf zondig veroordeeld.

De pas gepubliceerde statistiek van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika geeft in het eerste deel een overzicht van den toestand der verschillende kerken, volgens de opgave van het jaar 1906. Uitvoerig wordt hierin vermeld, hoe groot het aantal leden en avondmaalgangers is, welke bezittingen elke kerk heeft en welke tractementen ze gemiddeld uitkeert.

Wat de salarissen betreft, wordt het hoogste gemiddelde cijfer bereikt door de Unitariërs, die op de lijst voorkomen met $ 1653, d. i. in onze munt *f* 4232; de Episcopaalsche Kerk, de Universalisten en de Joodsche Synagogen geven ongeveer $ 1230, d. i. *f* 3075, terwijl de presbyteriaansche en gereformeerde kerken met gemiddeld $ 1170, d. i. *f* 2925 zeker geen slecht figuur maken. Onder de Gereformeerde Kerken staat de Christelijke Gereformeerde Kerk het laagst met $ 776 per jaar, d. i. *f* 1940. Het gemiddelde van alle kerkgenootschappen saam daalt echter nog iets lager en bedraagt niet meer dan $ 663, d. i. *f* 1657.

Toch maken deze cijfers zeker geen ongunstigen indruk. De Kerk in Amerika, die uitsluitend leeft van de offervaardigheid der geloovigen en geen dollar subsidie van den Staat ontvangt, heeft getoond, hoe het eer goed mogelijk is, dat de Kerk haar eigen dienaren onderhoudt. En de hier medegedeelde cijfers doen zien, dat de uitgekeerde salarissen werkelijk zoo laag niet zijn.

Reeds te lang zijn we in gebreke gebleven de aandacht te vestigen op het *Christelijk Comité voor Indië*, dat verleden jaar te Amsterdam werd opgericht en ten doel heeft de cultiveering van Indië in christelijken geest. Het wil dit inzonderheid doen door voorlichting te geven aan christelijke jongelingen, die zich voor den Indischen dienst zouden willen geven, maar niet op de hoogte zijn van de betrekkingen, die daar voor hen openstaan.

Dit doel is zeker uitnemend. Steeds meer ontwaakt het gevoel, dat we een schuld hebben tegenover de rijke kolonien, die God de Heere ons schonk. Een schuld niet alleen op het gebied der zending, maar ook doordat we aan Indië niet geschonken hebben wat het Comité noemt een *christelijke cultuur*. Wat naar Indië toog, om daar bij den administratieven dienst in de balie, in landbouw, handel en nijverheid of op schoolgebied werkzaam te zijn, vertoonde maar al te vaak het omgekeerde type van een ernstig en oprecht christendom. Juist deze onchristelijke maatschappij, die zich daardoor in Indië ontwikkeld heeft, is in niet geringe mate oorzaak geworden, dat het Christendom onder de inlanders geen ingang kon vinden. Daarom is het ook voor den zendingsarbeid van zoo hoog belang, dat dit anders worde en een geheel ander beeld van de Christelijke maatschappij hun voor oogen worde gesteld. Onze christenjongemannen moeten daartoe naar Indië gaan, waar zulk een rijk arbeidsveld voor hen openstaat en waar ze kunnen toonen, wat een levend Christendom vermag.

Om hun daarbij den weg te wijzen, heeft het Christelijk Comité voor Indië het plan opgevat een reeks van gidsen uit te geven, die op onderscheiden gebied de gewenschte voorlichtingen kunnen verstrekken. Een eerste Gids is reeds verschenen voor de betrekkingen bij den administratieven dienst in Nederlandsch-Indië, waarin kort en zaakrijk wordt uiteengezet, welks eischen voor dezen dienst gesteld worden door de Regeering; welke betrekkingen in dezen dienst voor hen openstaan, en welke salarissen daaraan zijn verbonden; welke verloven na tienjarigen dienst worden toegestaan; welk pensioen wordt uitgekeerd na eervol ontslag en hoe voor de weduwen en weezen wordt gezorgd.

Christelijke ouders, die voor hun jongens een goede betrekking zoeken, zullen wel doen met zich deze Gidsen aan te schaffen. De geest van Jan-salie-achtigheid, gelijk indertijd Minister Idenburg het in de Kamer uitdrukte, die maakte dat men liever voor *f* 1600 en *f* 2000 in ons land werkt, dan voor het dubbele in Indië, moet worden uitgebannen. Toch zij hooger geldbejag hier niet het motief, dat den doorslag geeft. Wat in de eerste plaats ons bewegen moet, is, dat onze Christelijke regeering ook voor den dienst in Indië mannen noodig heeft, die ons Christelijk geloof belijden.

Ook in de Roomsche Kerk trekt het vraagstuk, hoe de Kerk in de groote steden de volksmassa's voor verwildering zal bewaren, de aandacht.